

מראי מקומות - מגילה

יז.

א. למה נמנו שנותיו של ישמעאל

פרש"י, מה לנו למנות שנות הרשעים. והק' המהרש"א, הא אי' בב"ב דישמעאל עשה תשובה. וכ' דמ"מ, כיון שהי' רשע מעיקרא אין ראוי למנות שנותיו בתורה אי' לאו משום יעקב. גם הטורי אבן הק' כן, וכ' דאינו יודע מי דחק רש"י לפרש כן, דהא מהאבות ואילך לא נמנו אפי' שנותיהם של צדיקים, וא"כ שפיר הק' הגמ' למה נמנו שנותיו של ישמעאל. וע' בפתח עינים להחיד"א דכ' דתשובת ישמעאל לא היתה שלימה, והיתה רק מיראה. וא"כ, לא נעשו עבירותיו לזכויות. וא"כ זה הי' קו' הגמ', למה נמנו שנותיו של ישמעאל, הרי שנותיו הי' שנותיו של רשע, ופגומים הם ונדחים, ואינם ראויים לימנות, כי שנותיו בתשובה היו מעט מזער לגבי שנות רשעו. וכ' דכל זה כלול בדברי המהרש"א הנ"ל.

ב. מלמד שקידשה ישמעאל ומת

פי' השפתי חכמים, לכאו' לא הי' זה קידושין ממש, שהרי קודם מתן תורה הי' מכניסה לביתו ודין, וכמש"כ הרמב"ם בריש הל' אישות, אלא לכאו' הכוונה היא שהוא אמר הן והיא אמרה הן, זהו מה שנקרא כאן "קידושין".

פרק הקורא למפרע

ג. הקורא את המגילה למפרע לא יצא

כ' התוס' רי"ד, דכל זה דוקא במגילה, אבל בתורה כל דינים אלו אינם מעכבים, ואם קרא למפרע יצא, וכן אם קרא ע"פ יצא [ואף דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם ע"פ, זהו רק לכתחלה, ומשום שמא יטעה, אבל בדיעבד יצא, א"נ כיון דגרסם ויודע אותם אין כאן האיסור של דברים שבכתב וכו']. גם כ' שם דמה דמגילה נקראת בכל לשון אין זה כי אם במגילה, אבל בתורה יצא, דאם בק"ש יצא, כ"ש בכל התורה, ואפי' לרבי דאמר לא יצא זהו רק בק"ש, אבל בתורה יצא (ולכאו' צ"ל דאף דהגמ' בעמוד ב' כ' דאינו מוכח בין ברבי בין ברבנן אם כל התורה בכל לשון נאמרה או בלה"ק, מ"מ מסתבר להתוס' רי"ד דלדינא כל התורה בכל לשון נאמרה, ועדיין צ"ע).

ד. אבל קורין אותה ללועזות בלעז

כ' הר"ן (ד: בדפי הר"ף) בשם רש"י (ואין לשון זה לפנינו), דהיינו שיודעין לשון אחר שאינו לשון הקודש. ודייק מזה הר"ן, דס"ל לרש"י דאפי' אם יודעים לשון הקודש, מ"מ אם יודעים לשון אחר ג"כ, יכולים לקרות להם באותו לשון, וכ' דכן משמע מדברי הרמב"ם. אבל הביא דהרמב"ן הק' על זה, דכיון דאינו כשר לכתוב את המגילה בכל לשון, ואפי' למ"ד

דס"ת נכתב בכל לשון, א"כ אמאי מכשירין בי' אם יודעין לקרות בלשון הקודש (ולפי מש"כ תוס' לעיל ח:), דהמשנה שם מיירי רק לענין טומאת ידים, אבל ודאי י"ל דיכול לצאת יד"ח מגילה גם במגילה שנכתבה בשאר לשונות, לכאו' נדחית ראיית הרמב"ן. ולכן כ' הרמב"ן דלועזות דמתני' היינו אותם שאינם יודעים לה"ק, ואף דהם יכולים לצאת גם בלה"ק, מ"מ משום פרסומי ניסא התיירו בקושי לצאת בלשונם, ידיעה ממש עדיף ממעשה קריאה דאינם מבינים מה שאומרים.

והר"ן כ' לדחות ראיית הרמב"ן, וכ' דמה שאמרנו לעיל דמגילה אינה כשרה אלא בלה"ק, מסתבר לומר דזהו רק למי שאינו בקי באותן לשונות, אבל מי שהוא בקי באותן לשונות, י"ל דבאמת כשר אף במגילה. אבל כ' דלפי רשב"ג שם דגם בספרים לא התיירו שיכתבו אלא יוונית, אז י"ל דס"ל כסברת הרמב"ן, דמה שהתיירו במגילה טפי משאר ספרים הוא משום דבקושי התיירו משום פרסומי ניסא, וא"כ אינו יוצא אלא מי שאינו בקי בלה"ק, אבל מי שבקי בלה"ק אינו יכול לצאת בלשון אחר, אפי' אם מבינו.

ולדינא, הביא השו"ע (או"ח תר"צ, י) ב' השיטות, ודייק המ"ב שם דדעת המחבר נוטה להחמיר כהרמב"ן.

אבל קורין אותה ללועזות בלעז, והלועז ששמע אשורית-ע' בטורי אבן שהעיר על מה ששינתה המשנה לשונה, דלעיל מיירי בהקורא, הקורא למפרע, הקורא ע"פ, וכו', וכאן מיירי בהשומע, קורא ללועזות, לועז ששמע אשורית, ומ"ש. וע"ש שכ' דבא לחדש דאפי' מי שיודע אשורית, יכול להוציא לועזות, או משום דגם הוא יוצא אף שמבין לה"ק, או אף אי אמרי' שהוא עצמו אינו יוצא בלעז, כיון שהוא מבין לה"ק (עי' לעיל שהבאנו מח' הראשונים בזה), מ"מ יכול להוציא אחרים שאינם מבינים לה"ק, ואינו כמו מי שאינו מחוייב בדבר שאינו יכול להוציא מי שמחוייב בדבר.

וע"ע ברעק"א, שכ' ליישב באו"א, דהא בדינים אחרים, כמו בהמ"ז, אין השומע יכול לצאת אא"כ מבין הלשון שהוא שומע, אפי' בלה"ק, ורק אם מברך בעצמו יוצא אע"פ שאינו מבין מה שהוא אומר. אבל במגילה אינו כן, אלא אפי' לועז ששמע אשורית, ואינו מבין מה שהוא שומע, מ"מ יוצא, דמ"מ איכא פרסומי ניסא.

ה. קראה... ומתנמנם יצא

הביא המרדכי (תשצ"א) מהירושלמי דהי' אחד שהי' שומע המגילה והי' מתנמנם, וא"ל ר' זעירא דלא יצא, וכ' המרדכי די"ל דאינו חולק על מתני', די"ל דדוקא קראה מתנמנם יצא, מאחר שהוציא בפיו, אבל שמעה מתנמנם לא יצא. וביאר

המשך בעמוד הבא

מראי מקומות - מגילה

יז. (המשך)

וע"ע בר"ן דכ' בביאור קצת יותר, דהיינו דהי' פשוט להגמ' התני' של הגמ' התם, דתי' דהי' קורא להגיה, דהיינו באופן שיהי' שומע החסירות ויתירות, ולא כדרך קריאה כלל, ולכן פשוט הוא דצריך כוונה כאן כדי לקרות דרך קריאה.

וע"ע במגיד משנה (מגילה ב' ה') דכ' דאולי הכל מודים במקרא מגילה דצריך כוונה לצאת, וכ' הפרי חדש (תר"צ, י"ג ד"ה ודע) כ' דהסברא היא משום פרסומי ניסא, וכ' דמשום הכי אין מתני' ראי' כלל דמצוות צריכות כוונה.

ח. אמר רבא דאמר קרא ככתבם וכזמנם... אתקיש זכירה לעשי'

כ' השפת אמת דלרבא דלומד הפסול למפרע מהא דככתבם וכזמנם, אפשר לומר דהכתיבה ג"כ פסולה למפרע, ולמסקנא דמנזכרים ילפי' רק בהקריאה פסול למפרע, ואולי גם למסקנא נשאר דרשה זו דככתבם וכזמנם, אבל על הקריאה בלחוד צריכין לימוד אחר. אבל הטורי אבן כ' דא"א לומר דהדין דלמפרע פסול דהכא שייך בכתיבה, דהא אפי' בס"ת אין פסול למפרע בכתיבה, ורק תפילין ומזוזות בעינן כתיבה כסדרן, וא"כ ע"כ פסול למפרע דסוגיין ע"כ היינו לענין קריאה. אלא דהעיר דהא לקמן (ט.) מבואר דדרשי' מכתבם שצריך שתהא כתובה בלשון הקודש, אלמא דדריש ככתבם לענין כתיבה. וביאר דבאמת ככתבם תרתי משמע, ולכן יש לדרוש לקריאה מה ששייך לדרוש לענין קריאה, ומה ששייך לכתיבה דרשי' לענין כתיבה.

המ"ב (תר"צ, מ"א) דבקריאה, כיון שקורא כראוי, הרי מוכח שרמי אנפשי' לומר שפיה, משא"כ בשמיעה, בודאי חסר לו כמה תיבות.

עוד העיר הפרי מגדים (שם, משבצות ח'), הרי מצוות צריכות כוונה, וא"כ איך יצא, הרי מתנמנמם אינו יכול לכוון לצאת. וציין למש"כ בסי' ס"ג, באשל אברהם אות ז', דכוונה לצאת סגי בתחלה. וא"כ, י"ל דה"ה כאן בתחלת המגילה כבר הי"ל כוונה לצאת, ואח"כ היה מתנמנמם, וא"כ אין כאן חסרון של כוונה לצאת, והנדון רק אם יצא ידי חובתו כראוי, וע"ז אמרי' דיצא, עכ"פ בקריאה.

ו. הי' כותבה

הביא התוס' רעק"א על המשנה כאן דהירושלמי הוכיח ממתני' דמותר לעשות מלאכה בפורים, וכמו דאמרי' לעיל, משתה ושמחה קבילו עליהו, יום טוב לא קבילו עליהו. וכ' רע"א, דלפי התני' אחר בגמ' שם, דבאמת אסרו מלאכה בפורים, א"כ י"ל דמתני' מיירי בכפרים המקדימין קריאתן ליום הכניסה, דודאי אין איסור מלאכה ביום זה. וע"ע בר"ן דהביא דהירושלמי גופא כ' כע"ז, דכ' דמיירי בט"ו שחל בשבת, וקורין המוקפין בי"ד, דאין איסור מלאכה.

ז. אם כוון לבו יצא

הק' הרשב"א (יח:) למה אין מביאין ראי' מכאן דמצוות צריכות כוונה, כמו דמדקדקין בברכות (יג.) לענין ק"ש. ותי' דהכא פשיטא דבקורא להגיה קאמר, דהא קתני בהדיא ומגיהה.